

Η σύγκρουση των γενεών και το όραμα της Βασιλείας

Γράφει ο **Ηλίας Λιαμής**

Όπως κι αν έρθει η ζωή του κάθε ανθρώπου, είμαστε «καταδικασμένοι» να υπάρχουμε ως όντα σχέσεως. Σχέσεως με Θεό και συνανθρώπους. Μπορεί οι άλλοι άνθρωποι να είναι για μας η κόλαση, όπως είπε ο Σαρτρ, και Θεός να γίνεται πολλές φορές ο ίδιος ο εαυτός μας. Ακόμη και έτσι πάντως, η ανάδειξη της ταυτότητάς μας πραγματοποιείται μέσω ενός «άλλου». Μοιάζει όλη μας η ζωή με μια περιπέτεια να συναντήσουμε τον εαυτό μας μέσω των άλλων. Και όλοι μας οι στοχασμοί, θεολογικοί, φιλοσοφικοί ή ψυχολογικοί, όσο και αν φιλοδοξούν να περιβληθούν με την αντικειμενικότητα της επιστήμης, δεν μπορούν να αποφύγουν την καθοριστική επίδραση των προσωπικών σχέσεων, και μάλιστα εκείνων που άπτονται στιγμών πολύ ευαίσθητων, στιγμών που μας γυρίζουν στα πιο τρυφερά μας χρόνια, στιγμών ίσως και λίγο – ή πολύ – επώδυνων.

Οι σχέσεις γονέων και παιδιών αποτελούν καίριο παράγοντα διαμόρφωσης μιας προσωπικότητας. Τη στιγμή που ο άνθρωπος θα κρατήσει στα χέρια του μια νέα ύπαρξη, συνειδητοποιώντας ακόμη και ένα ελάχιστο ποσοστό ευθύνης απέναντί της, όλα τα δεδομένα, συναισθηματικά, νοητικά, πολιτισμικά, υπαρξιακά, παιδαγωγικά (έστω και τραυματικά), ζητούν αναπαλαίωση.

Η έλευση ενός παιδιού στον κόσμο φέρνει τους γονείς ενώπιον της σχέσης με τους δικούς τους γονείς. Κι αν ο γιος ή η θυγατέρα αισθάνονται κυρίαρχοι του παρόντος και διαμορφωτές του μέλλοντος μέχρι να έρθει και το δικό τους παιδί στον κόσμο, ο νέος γιος του γιου ή η νέα θυγατέρα της θυγατέρας – όπως και το αντίστροφο – τα εγγόνια των δικών τους γονιών δηλαδή, όταν γεννηθούν έρχονται να θυμίσουν, πως η φύση μας είναι να καταλήγουμε στο παρελθόν, να γινόμαστε παρελθόν, που αργά η γρήγορα θα αντικατασταθεί από ένα καινούργιο παρόν.

Το γεγονός της συνειδητοποίησης μιας ζωής που προχωράει, πατώντας πάνω στις γενεές, αυτή η συνέχεια που κατεδαφίζει ολοκληρωτικά τα απατηλά τείχη της ατομικότητας – της διογκωμένης και

υπερεκτιμημένης ατομικότητας – προκαλεί απίστευτη ποικιλία αντιδράσεων, τουλάχιστον φαινομενικά, αντιδράσεων όμως που κινούνται στην ίδια ευθεία της ετοιμότητας ή μη, να προσαρμοστεί κανείς στα δεδομένα της νέας πραγματικότητας. Η απάντηση στην πρόκληση αυτή θα καθορίσει το πλάτος και το βάθος του περίφημου χάσματος των γενεών, αλλά και τις αντοχές των γεφυρών που θα σηκώσουν το βάρος της πορείας των γενεών προς το μέλλον.

Το περίφημο λοιπόν «χάσμα των γενεών» εμπλέκει παραμέτρους πολύ τρυφερές, αλλά και επικίνδυνες, όπως εκείνες της παιδικότητας, της πατρότητας και της μητρότητας, ακόμη και της θείας παρουσίας, παραμέτρους που σημαδεύουν την κάθε ζωή. Κι όμως, η αναπόφευκτη και έντονη υποκειμενικότητα στην αντιμετώπιση τέτοιων βαθέων προσωπικών παραμέτρων δεν πρέπει να οδηγήσει στη σιωπή και το «κλείσιμο».

Το μοίρασμα τέτοιων άκρως προσωπικών εμπειριών εμπλουτίζει το οπτικό πεδίο, προσφέρει ποικιλία σημείων εποπτείας και, αν μη τι άλλο, παρηγορεί, γνωστοποιώντας σε πομπούς και δέκτες τον κοινό τόπο εμπειριών, που φαντάζουν στην αρχή τόσο μοναδικές, τόσο προσωπικές, ενίοτε μάλιστα λαμβάνοντας χαρακτήρα σταυρού, που τον κάνει βαρύτερο η μοναξιά. Κάπου εκεί πρέπει να αναζητηθούν και τα κίνητρα συγγραφής του κειμένου αυτού. Όσο και να φαίνεται να κυριαρχεί σ' αυτό το αναλυτικό, ίσως και το διδακτικό στοιχείο, ο πραγματικά κεντρικός χαρακτήρας, έστω και αφανώς, είναι εκείνος της εξομολόγησης.

Ομολογώ πως ο πειρασμός του δανεισμού και χρήσης μεθόδων, ορολογίας, ενίοτε και... «εμφέ» από τον χώρο της ψυχολογίας ήταν μεγάλος, όταν μάλιστα, κατά τα τελευταία τουλάχιστον χρόνια, ο επιστημονικός αυτός χώρος έχει αναδείξει τη διερεύνηση των σχέσεων γονέων-παιδιών σε έργο βασικής προτεραιότητας. Αν εντοπίσετε υπερβολή σ' αυτού του είδους την προσέγγιση, πρόκειται μάλλον περί διολισθήσεως. Άλλωστε ο τομέας αυτός δεν αποτελεί ειδικότητα του συντάκτη. Βασικό πρίσμα του αποτελεί ο βιβλικός λόγος και οι υπαρξιακές του προεκτάσεις.

Θέλοντας τώρα να επικεντρώσω το θέμα της σχέσεως, που ετέθη στην αρχή, στην ιδιαίτερη σχέση Θεού-ανθρώπου ως κομβικού θέματος στην προσέγγιση του χάσματος των γενεών, θα ήθελα να προτάξω έναν προβληματισμό: Πρέπει να παραδεχτούμε, πως το αρσενικό στοιχείο, και ιδιαίτερα το πατρικό στοιχείο, κυριαρχεί στη σχέση αυτή, εν αντιθέσει με το θηλυκό-μητρικό στοιχείο. Ο Θεός είναι Θεός Πατέρας και μάλιστα μας καλεί σε υιοθεσία. Μήπως η διατύπωση αυτή αποτελεί γεγονός πολιτισμικό, διαθέσιμο πλέον σε διαφοροποίηση, λόγω κοσμογονικής αλλαγής της θέσης, της νοοτροπίας και της αντιμετώπισης της γυναίκας σήμερα; Η αυτοαποκάλυψη του Θεού ως πατρός αποτελεί ή όχι διαχρονικό γεγονός;

Η, μέσω της απόπειρας να απαντηθεί το ερώτημα, διολίσθηση προς μία ανταγωνιστική αντιπαράθεση άνδρα-γυναίκας, που αιώνες τώρα – αλλά ιδιαίτερα από τον τελευταίο αιώνα – καλά κρατεί, είναι πλέον προ των πυλών. Καταρχάς δεν σκοπεύω να υπεκφύγω: Θα προτιμήσω να τεθώ υπέρ της διαχρονικότητας αυτής της διατύπωσης, χωρίς να διεκδικώ βεβαίως την πλήρη κάλυψη του θέματος: Ο Θεός, από το στόμα του ίδιου του Θεανθρώπου, αποκαλείται «Πατέρας».

Ο Χριστός μας οδηγεί στην πατροποίηση του Θεού, επιθυμώντας προφανώς να αντλήσει ενδοκοσμική έκφραση του τρόπου σχετίσεως και του δικού Του Πατέρα με τον πεπτωκότα άνθρωπο. Γιατί όμως; Ποιο είναι εκείνο το στοιχείο του πατρικού ρόλου, που ο Θεός χρησιμοποιεί, προκειμένου να δώσει στον άνθρωπο μια αμυδρή έστω εικόνα για τον τρόπο που επιλέγει να σχετιστεί μαζί του;

Κάθε ερώτημα που σχετίζεται με τον τρόπο «σκέψεως» και «συμπεριφοράς» του Θεού δεν μπορεί παρά να υπόκειται στην ατέλεια της ενδοκοσμικότητας. Μόνο με αυτή τη συνειδητοποίηση και με πολλή μετριοφροσύνη μπορεί κανείς να διατυπώσει ορισμένες σκέψεις: Τη μητρική αγάπη οι αιώνες την ύμνησαν και την εξύψωσαν. Δικαίως! Στο μυαλό, αλλά κυρίως στην καρδιά, άλλη λέξη δεν έχει βρεθεί, που να συμπυκνώνει τόσο αρμονικά τη στοργή, την προστασία και την τρυφερότητα από τη λέξη «μητέρα».

Γεμάτη στοργή και τρυφερότητα ήταν και η μάνα, που την ώρα του μεγάλου σεισμού στην Αρμενία, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αγκάλιασε το παιδί της, λίγο πριν καταρρεύσει το σπίτι της και την θάψει μαζί με το μωρό της, στα ερείπια. Τέσσερις μέρες θαμμένη ζωντανή προσπαθούσε να το κρατήσει ζωντανό, κόβοντας ακόμη και τις φλέβες της με τα δόντια, προκειμένου να το θρέψει. Στο τέλος, την έβγαλαν ζωντανή. Το παιδί της όμως ήταν πεθαμένο. Όχι από αιτία, όχι από δίψα, αλλά σκασμένο. Σκασμένο από το μητρικό σφιχταγκάλισμα.

Τι ειρωνεία! Αγάπη θανάτου! Είναι δυνατό; Φαίνεται πως ό,τι κι αν λέμε, όσο κι αν η φύση γεμίσει τη μητρική σχέση με στοργή, τρυφερότητα, προστατευτικότητα και ό,τι άλλο χαρακτηρίζει τη μητρική σχέση, η αγάπη, ως **κ α τ ά σ τ α σ η π ο υ υ π ε ρ β α ί ν ε ι τ ο έ ν σ τ ι κ τ ο**, πάντα ήταν και πάντα θα είναι **κατόρθωμα**.

Κι ίσως το κατόρθωμα της μητρικής αγάπης να μην είναι το να σφίξει, αλλά να χαλαρώσει τον μητρικό δεσμό, για ν' αφήσει τον καθαρό αέρα να γεμίσει τα πνευμόνια του νέου ανθρώπου. Η μητέρα, που αληθινά αγαπάει, γνωρίζει να αποσύρεται. Ο πατέρας όμως; Αντίθετα, εκείνος ξεκινάει τη σχέση με το παιδί του σαν ξένος.

Είναι απών, ή τουλάχιστον πολύ λίγος, ως παρουσία στα πρώτα βήματα της ανθρώπινης ζωής του παιδιού του. Έρχεται σιγά σιγά στο προσκήνιο και καλείται να χτίσει μια σχέση από το μηδέν. Και όχι μόνο αυτό. Καλείται να μπει «σφήνα» και στη σχέση μάνας-παιδιού και να θεμελιώσει ισορροπίες ζωτικής σημασίας. Ο πατέρας, που αληθινά αγαπάει, γνωρίζει να διεκδικεί τον ρόλο του, με τρόπο όμως διακριτικότητας, ελευθερίας και αλληλοσεβασμού. Αυτό το τελευταίο σημαίνει, πως το παιδί του πρέπει να το κερδίσει. Η σχέση μαζί του δεν είναι εγγυημένη, γι' αυτό και όταν επιτευχθεί είναι πολύτιμη και άκρως ποιοτική.

Το γεφύρωμα ενός χάσματος με πατρική πρωτοβουλία, η ελεύθερη αποδοχή εκ μέρους του παιδιού, η διακριτικότητα, ο σεβασμός και φυσικά η ετοιμότητα του πατέρα να δώσει τα πάντα, ακόμη και τη ζωή του για το παιδί του, ίσως να είναι τα στοιχεία, πάνω στα οποία να μπορούν να στηριχτούν κάποιες αναλογίες, μεταξύ φυσικού πατέρα και Θεού Πατέρα.

Αλλά και πάλι, αν ο Θεός επιλέγει τον ρόλο αυτό, οπωσδήποτε κρατά ως εργαλείο στο χέρι Του μιας άλλης ποιότητας φυσική πατρότητα, όπως προέκυψε προπρωτικά από το δικό Του χέρι, πατρότητα εμπλουτισμένη από στοργή, συναίσθημα και τρυφερότητα, προσφορά του θηλυκού στοιχείου της ανθρώπινης ύπαρξης, ως αποτέλεσμα ενός ολοκληρωτικού και ισορροπημένου δεσμού άντρα-γυναίκας.

Αυτό είναι και το κρίσιμο σημείο, προκειμένου ο Θεός να «προστατευθεί» από την ταύτισή Του με το ανδρικό φύλο. Και αυτό επιτυγχάνεται μόνον εάν ο ανδρισμός, και κατ' επέκτασιν η πατρότητα, ιδωθούν ως ρόλοι του ενός-όλου ανθρώπου, ο οποίος αποκαθίσταται στο «έσονται οι δύο εις σάρκα μία». Μόνον εάν ο ρόλος δεν αποτελέσει τη μοναδική πηγή ταυτότητας, ο Θεός δεν είναι άντρας αλλά Πατέρα.

Ποιος όμως συναντάει αυτόν τον επουράνιο Πατέρα; Λέει ο Χριστός: Οι άγγελοι των μικρών παιδιών. Αυτά σχετίζονται μαζί Του. Τι να ζητάει άραγε ο Χριστός από μας στην τόσο απόλυτη διατύπωσή Του; «Σας βεβαιώ», είπε, «αν δεν μετανοήσετε και δεν γίνετε σαν τα παιδιά, δεν θα μπειτε στη Βασιλεία των Ουρανών». Η φράση αυτή προσλαμβάνει βαθύτατες υπαρξιακές διαστάσεις, εάν επικεντρώσουμε την προσοχή μας όχι μόνο στη Βασιλεία των εσχάτων, αλλά και στην εντός ημών Βασιλεία.

Πού κινδυνεύουμε να μην μπορούμε; Μέσα μας. Να το πούμε αλλιώς: Αν δεν γίνουμε παιδιά, κι ο Θεός και ο εαυτός μας θα μείνουν σκοτεινοί και άγνωστοι. Και ξέρετε, το πιο πικρό είναι ότι γνωρίζουμε πως **π α ι δ ι ά υ π ή ρ ξ α μ ε**. Δεν είναι ότι λαχταράμε κάπου να φτάσουμε. Είναι ότι εκεί ήμασταν. Είναι ότι τον εαυτό μας κάποτε τον ξέραμε. Παρουσιάζεται έτσι η ζωή όχι σαν ευθύγραμμη πορεία, αλλά σαν ένας κύκλος με ζητούμενο κάτι, που κάποτε ήταν κερτημένο.

Ο καθένας από μας είναι σαν να αυτοεξορίστηκε από τον προσωπικό του παράδεισο και μάλιστα

βιαστικά (και ποιος δεν βιάζεται να μεγαλώσει), έκλεισε την πόρτα και τώρα πρέπει να ξαναμπει. Σαν να θυμίζει λίγο η φωνή του Θεού τη δική μας φωνή, που μας διώχνει απ' την Εδέμ. Και στην πόρτα κάποιος μεγάλος, μπορεί κι ο ίδιος μας ο εαυτός, όμοιος σαν κι αυτούς που εμπόδιζαν τα παιδάκια να πλησιάσουν τον Χριστό, στέκεται φρουρός, σαν να είναι μέσα εκεί, μόνο για... «σοβαρούς».

Διότι, λέγοντας «παιδί», είναι πιθανόν πως εννοούμε μέγεθος ηλικίας (οπότε γελάμε αν φανταστούμε τον εαυτό μας να μπεμπεκίζει) ή, πιθανώς, την ποιότητα μιας ανθρώπινης ύπαρξης (όποτε συγκινούμεθα μιλώντας για την αθώα ψυχή ενός μικρού παιδιού κ.λπ.). Λησμονούμε όμως ότι και η λέξη «παιδί», όπως και η λέξη «πατέρας», υποδηλώνει κυρίως μια σχέση. Πρέπει να ξαναγίνουμε παιδιά κάποιου, πρέπει να ξανανιώσουμε ότι έχουμε πατέρα. Στην πραγματικότητα, αυτό είναι το βασικότερο χαρακτηριστικό ενός παιδιού: Η συνείδηση της εξάρτησης και της εμπιστοσύνης. Το κάθε παιδί – και μάλιστα όσο μικρότερο τόσο περισσότερο – γνωρίζει, ότι η ύπαρξή του είναι εξαρτημένη.

Νιώθει ότι δεν είναι ούτε αυθύπαρκτο, ούτε αυτοσυντηρούμενο. Συγχρόνως γνωρίζει να εμπιστεύεται, να επαφίεται, να ακουμπά. Μπορεί να μην ξέρει διανοητικά να περιγράψει αυτό που αισθάνεται, ξέρει όμως να πιστεύει σε μια πηγή ζωής που το τρέφει, είτε με τη μορφή του μητρικού στήθους, είτε με τη μορφή της πατρικής παρουσίας, που πάντα είναι – ή θα 'πρεπε να είναι – εκεί για να καλύψει και να τακτοποιήσει τις κάθε είδους εκκρεμότητες. Αυτό το γλυκό συναίσθημα ότι ο πατέρας πάντα ξέρει.

Αυτό έχει καθοριστικές συνέπειες. Βάζει καταρχάς τον κόσμο σε μια τάξη, διότι υπάρχει κέντρο που ρυθμίζει και καθορίζει. Καθετί το καινούργιο εντάσσεται σ' ένα ευρύτερο σύνολο, παίρνει τη θέση του, αλλά δεν αυτονομείται. Όλα – πράγματα, φυτά, ζώακια, τα άλλα παιδάκια – μοιράζονται ένα κοινό δώρο: τη ζωή.

Η ζωή τους μοιάζει σαν ένα πολύχρωμο κουτί, που όλο το ανοίγεις, που όλο ενθουσιάζονται από τα καλούδια που έχει μέσα και που όλο ανατρέχουν σε έναν διαρκώς και πανταχού παρόντα δωρητή. Αντίθετα, η απώλεια μιας τέτοιας παρουσίας είναι συντριπτική. Περιγράφει ο άγιος Γρηγόριος ο Σιναΐτης τον πανικό της προσευχόμενης ψυχής που χάνει την αίσθηση του Θεού και τον παρομοιάζει με τον πανικό του μικρού παιδιού που παίζει, κάνει αταξίες, τριγυρνάει εδώ κι εκεί, ξέροντας ότι η μαμά του το προσέχει, και ξαφνικά σηκώνει το κεφάλι του και δεν την βλέπει.

Κι αν πρέπει βέβαια να περάσουν οι νηπιακοί τρόποι συμπεριφοράς, αυτή η παιδική στάση ζωής πάντα θα παραμένει το ζητούμενο. Καθώς το βιολογικό γεγονός της φθοράς θα αποτελεί διαρκώς μια σταθερή παράμετρο της ζωής, κάθε αρρώστια και κάθε θάνατος γύρω μας θα θυμίζουν πως είμαστε όντα εξαρτημένα.

Αποχαιρετώντας την παιδική ηλικία, ο άνθρωπος θα περάσει από τη φάση της ψευδαίσθησης της αθανασίας. Δεν θα διαρκέσει όμως για πολύ. Κάποια στιγμή πρέπει να χειριστεί τα αδήριτα γεγονότα και μάλιστα το ένα και το πασιφανές, που πρέπει να ανακαλύπτεται συνεχώς από μια εξελισσόμενη συνείδηση: το τέλος.

Η εξέλιξη όμως αυτή δεν αποκλείει ποικίλες αντιδράσεις. Πρώτα τον θυμό, για μια μοίρα που ποτέ δεν επελέγη. Μετά, ίσως, τη βύθιση στην κατάθλιψη από τη συνειδητοποίηση της ματαιότητας των πάντων. Ή και την καταφυγή στο «φάγωμεν, πίωμεν, αύριο γαρ αποθνήσκωμεν». Πίσω όμως απ' όλα αυτά, εκεί πίσω στο βάθος, η παιδική ευγνωμοσύνη για το δώρο της ζωής θα μας γνέφει.

Ο κόσμος θ' αρχίσει να χωρίζεται σ' εκείνους που θα μείνουν πεισματικά προσηλωμένοι σε μια απονεκρωμένη, αδρανή και γκρίζα αντίδραση στη δράση του επερχομένου θανάτου και σ' εκείνους που δεν θα καταδεχτούν τις ανεπαρκείς και καταδικασμένες απαντήσεις και θα ανταποκριθούν στο κάλεσμα της ζωής, που ενώνει το μέλλον με το παρελθόν.

Είναι εκείνοι, που δεν θα κρυφτούν πίσω από σχήματα μιας φαύλης χειραφέτησης, αλλά ελεύθερα,

με την ελευθερία που δίνει πρώτα η γνώση και η αποδοχή των δεδομένων και έπειτα η πίστη πως αξιώθηκαν δώρο απερίγραπτης αξίας, χωρίς μάλιστα και να κάνουν και τίποτε για να το προκαλέσουν, θα αναζητήσουν τα σημάδια της παιδικότητάς τους και την απέραντη καρδιά του Πατέρα. Οι ηλικίες θα έρχονται και θα φεύγουν. Ηλικία θα αλλάζουμε. Το θέμα είναι αν θα αλλάζουμε γενεά.

Γιατί και αυτή η έννοια δεν αφορά ηλικίες. Η άπιστη γενιά, όπως ο Χριστός την αποκαλεί, που ζητάει θαύματα, δεν είναι συγκεκριμένης ηλικίας. Είναι γενιά απιστίας. Είναι οι... «μεγάλοι», όχι σε ηλικία μα σε κατάσταση, σε τρόπο ζωής, σε αντιδιαστολή με τη γενιά των... «μικρών». Η άπιστη γενιά είναι η γενιά η ορφανή, αυτή που ζει μέσα στην απάτη ότι ο άνθρωπος είναι η πηγή και ο κυρίαρχος της ζωής, η γενιά που ξέχασε τον Πατέρα, δεν Τον νιώθει κοντά της και ζητάει σημεία για να Τον θυμηθεί.

Και βέβαια η ζωή υπάρχει και συνεχίζει να υπάρχει για όλους. Μόνο που για τη γενεά των «παιδιών» η ζωή γίνεται μια σειρά εμπειριών και γεγονότων με σκοπό, προοπτική και νόημα, ενώ για τη γενιά των «μεγάλων» γίνεται μια αμείλικτη κλεψύδρα. Στιγμές και γεγονότα αιωρούμενα στο «τίποτα», μέχρι την ένωσή τους μ' αυτό.

Αυτό είναι το αληθινό χάσμα των γενεών, χάσμα όχι ηλικίας μα κατάστασης, αντίστοιχο της αβύσσου που χωρίζει τον Λάζαρο που αναπαύεται στον πατέρα Αβραάμ την αγκαλιά, από τον πλούσιο, τον γιο του «τίποτα». Τι άλλο λοιπόν μπορεί να θεωρείται σκάνδαλο ενός παιδιού από το βύθισμά του στην ορφάνια, σ' αυτό το αίσθημα της απουσίας συνδέσμου πραγμάτων και προσώπων. Είναι το αίσθημα της μόνωσης και της αποκοπής από κάθε τι που ξεπερνάει τα θλιβερά ατομικά μας όρια, το αίσθημα της αποκοπής από μια καθολική πραγματικότητα, που μέσα της ο καθένας βρίσκει την ταυτότητά του σ τ ο ν β α θ μ ό π ο υ σ χ ε τ ί ζ ε τ α ι. Σκάνδαλο είναι η συμπύκνωση όλων σ' ένα ατομικό κέντρο, όπου το αίσθημα της πληρότητας και της ασφάλειας αντικαθιστά ένας αχόρταγος ναρκισσισμός.

Ποιος μπορεί να είναι ο αυτουργός του σκανδαλισμού, που καλύτερα να πέσει να πνιγεί, όπως λέει ο Χριστός; Είναι ο οποιοσδήποτε κλείσει το κανάλι προς την αίσθηση της πατρότητας, προς τη διαδικασία της πατροποίησης του Θεού. Μπορεί να είναι ο απών πατέρας (εμπειρία ίσως οδυνηρότερη από τον νεκρό πατέρα).

Μπορεί να είναι κάποιος που ανέλαβε να παίξει τον ρόλο αυτό και απέτυχε. Τις περισσότερες φορές πάντως φαίνεται να είμαστε εμείς οι ιδανικοί πατροκτόνοι, που δεν διαφέρουν και πολύ από τους ιδανικούς αυτόχειρες. Το παιχνίδι της σύγκρουσης των γενεών παίζεται τελικά μέσα μας. Καθώς επιτρέπουμε το γιγάντωμα της αίσθησης της αυτοδυναμίας, σκοτώνουμε την παιδικότητά μας. Γινόμαστε συγχρόνως πατροκτόνοι και παιδοκτόνοι. Πράγματι, μπροστά στη ζωή που θα ακολουθήσει, καλύτερα να δέσουμε μια πέτρα στο λαιμό μας και να πέσουμε στη θάλασσα.

Σε μας μιλάει ο Χριστός. Και είναι μάλιστα τόσο σκληρός, ίσως γιατί δεν πρόκειται αποκλειστικά για τη δική μας ζωή. Τις επιπτώσεις αυτής της διάσπασης, του διχασμού, της μοναξιάς θα τις δεχτεί και η κάθε επόμενη γενιά. Γινόμαστε κρίκοι αποτυχίας μέσα στον χρόνο. Μιας αποτυχίας που ξεκίνησε στη σκία ενός δέντρου στο κέντρο του παραδείσου.

Εκεί που ο πειρασμός χτύπησε στο πιο κρίσιμο σημείο, το σημείο της σχέσης εμπιστοσύνης, πίστης δηλαδή μεταξύ Θεού και ανθρώπου. Γνώριζε βέβαια, πως ο άνθρωπος είχε συνείδηση ότι κάποιος τον έφερε στη ζωή. Αυτό το γεγονός δεν μπορούσε να το εξαλείψει. Γι' αυτό και αγωνίστηκε να αλλοιώσει τη σχέση Δημιουργού-ανθρώπου.

Από σχέση αγάπης, την πρόβαλε ως σχέση ανταγωνισμού. Παρουσίασε στα μάτια των Πρωτοπλάστων έναν Θεό εξουσίας, και μάλιστα εξουσίας που την κρατάει δήθεν ζηλότυπα και με κάθε μέσον. Ο πειρασμός πείθει τον άνθρωπο πως ο Θεός τον φοβάται. Φυτεύει μέσα στην ανθρώπινη ύπαρξη την πεποίθηση ότι αυτός, ως δημιουργήμα, είναι ανταγωνιστής και υποψήφιος σφετεριστής του Θεού θρόνου. Τον πείθει ότι για να βρει ταυτότητα, να υπάρξει, να εκπληρώσει

τον σκοπό του, πρέπει να σκαφτεί βαθύ χαντάκι μεταξύ τους. Ο Αδάμ και η Εύα πείθονται, ότι για να ζήσουν πρέπει να πάνε να είναι παιδιά κάποιου.

Το πολύ ενδιαφέρον είναι ότι η έννοια της εξουσίας κυκλοφορεί στον παράδεισο και πριν από την πτώση. «*Αυξάνεστε και πληθύνεσθε και κατακυριεύσατε*», παρήγγειλε ο Θεός. Αυτή όμως η εξουσία μοιράστηκε απλόχερα, μόνο που ο άνθρωπος την θεώρησε κατάκτηση. Φεύγοντας θα την πάρει μαζί του σαν πικρό δερμάτινο χιτώνα.

Γιατί ο παράδεισος πλέον δεν τον σηκώνει. Την ώρα που ο άνθρωπος εκδιώκεται από αυτόν, μια οργισμένη... πατρική φωνή αναγγέλλει τις ποινές. Άραγε αυτό ακούγεται ή μήπως αυτό ακούν τα αυτιά των Πρωτοπλάστων; Γιατί η Θεϊκή αγάπη, ακόμη και με δεδομένη την ανθρώπινη αποστασία, εκλαμβάνεται ως οργισμένη κατάρτα; Ίσως διότι μόνον η γλώσσα της εξουσίας είναι πλέον κατανοητή στον άνθρωπο. Οι άνθρωποι θέλουν πια να βλέπουν τον Θεό μόνο με τον μανδύα της παντοδυναμίας Του, κι έτσι φεύγουν, αφού η ελευθερία τους δεν ανέχεται – και δεν είναι στις προδιαγραφές τους να ανέχεται – αφεντικά.

Προτιμούν να δυστυχήσουν, αλλά αισθάνονται τουλάχιστον αξιοπρεπείς. Μέσα, τα πάντα ήταν δώρα ολόκαρδα κι εκείνοι διάλεξαν πια μόνο ν' αρπάξουν. Τώρα, μακριά από τον παράδεισο, πρέπει να φτιαχτεί ένας καινούργιος κόσμος, κατ' εικόνα και ομοίωση του ανθρώπου, που βλέπει πλέον άλλα και αλλιώς.

Ένας κόσμος όπου η εξουσία κατακτάται, ένας κόσμος όπου οι άνθρωποι χωρίζονται σε εξουσιαστές και εξουσιαζόμενους, ένας κόσμος που γνωρίζει μόνο πικρές νίκες, ανίκανες να νικήσουν τη φθορά, αλλά και ένας κόσμος που αρνείται να δεχτεί ήττα και λάθος. Γιατί και τα δύο κάνουν αβάσταχτη τη ζωή, ανατινάζοντας την αίσθηση της αυτοδυναμίας. Και το χειρότερο απ' όλα είναι, ότι ο άνθρωπος έξω από τον παράδεισο δεν μπορεί πια να λειτουργήσει πατρικά.

Είναι δηλαδή ανίκανος να δημιουργήσει όντα για να μοιραστούν μαζί του το δώρο της ζωής. Δεν μπορεί να λειτουργήσει σαν τον Θεό-Πατέρα. Θέλει να κάνει παιδιά για να αποδείξει κάτι, για να επεκτείνει την ύπαρξή του, για να... «ολοκληρωθεί» σαν άνθρωπος, για να..., για να..., για να...

Πατέρας όμως καθ' ομοίωσιν του Θεού-Πατέρα δεν είναι.

Θέλει να ξεχνάει ότι κληρονόμησε κατά χάριν και αρνείται να έχει κληρονόμους. Στον κόσμο έξω από τα τείχη του παραδείσου, κάθε γενιά πονάει για να νικήσει και να αντικαταστήσει την προηγούμενη και πονάει όταν ηττηθεί από την επόμενη. Ο κόσμος μετατρέπεται σ' ένα τεράστιο σχολείο πόνου με αποφοίτους παιδιά πάση θυσία νικητές ή παιδιά – τα πιο ευαίσθητα – παραιτημένα, αποτραβηγμένα στον πόνο της αποτυχίας τους να γίνουν πολίτες της ζούγκλας.

Ο πατέρας είναι αναμφίβολα η πιο τραγική φιγούρα μέσα σ' αυτόν τον σκληρό και αμείλικτο κόσμο. Είναι εκείνος, που η ροή της ιστορίας τον έφερε να προσωποποιεί την εξουσία επί της κάθε νέας γενιάς. Αυτός ο διχασμένος ανάμεσα στην απέχθεια του βάρους του θρόνου του και στον φόβο του μήπως και τον χάσει, αυτός που δεν ένιωθε ή που ξέχασε να νιώθει γιος κι έτσι έχασε τη δυνατότητα να νιώσει πατέρας, αυτός που δεν έμαθε ή που ξέχασε να έχει ένα Θεό-Πατέρα κι έτσι έμαθε να παίζει τον ρόλο του πατέρα-Θεού. Ένα πικρό παράπονο μιας ποθητής ειρήνης πλημμυρίζει τις γενιές των ανθρώπων. Όλη η ιστορία, ένας πατέρας που δεν ξέρει να αγαπήσει κι ένας γιος που δεν ξέρει να συγχωρέσει.

Όλη αυτή η συμφιλίωση πατέρα και γιου, Θεού και ανθρώπου, αποκαλύπτεται στο πρόσωπο του Χριστού. Η ανθρώπινη φύση πάνω στον Σταυρό δεν τιμωρείται. Συντονίζεται με τον τρόπο ύπαρξης του Δημιουργού της: Να αγαπάει, γυμνός από εξουσία.

Ο Σταυρός, ντροπή και εξευτελισμός στον κόσμο της ψευτοαξιοπρέπειας, αποτελεί καμάρι και καύχημα γι' αυτούς που ξαναδρασκέλισαν την πόρτα του πατρικού τους. Αιώνες ολόκληρους ο άνθρωπος ήθελε να βλέπει τον Θεό για φταίχτη της μοναξιάς του. Το παράπονο «μέ' έδωξε» ήταν το φύλλο της συκής.

Όσοι όμως παίρνουν το κουράγιο να ακολουθήσουν τον Χριστό στην απομυθοποίησή τους, στην αποδοχή της γυμνότητάς τους, στην κένωσή τους, δεν σταμάτησαν στη φράση «Θεέ μου, Θεέ μου, ίνα τι με εγκατέλιπες;». Ακούν ίσως τον ίδιο τον Θεό να απαντάει: «Υιέ μου, υιέ μου, ίνα τι με εγκατέλιπες» και καταφέρνουν να ανταπαντήσουν «Θεέ μου, Θεέ μου, ίνα τι σε εγκατέλιπα;». Αλλά δεν σταματούν ούτε κι εκεί. Ξανακουμπούν όλη την ύπαρξη στα χέρια του Πατέρα και γίνονται πάλι παιδιά, λέγοντας: «Πάτερ, εις χείρας σου παραδίδω το πνεύμα μου».

Τίποτε πλέον δεν μπορεί να εμποδίσει την Ανάσταση. Διότι Ανάσταση είναι το γεφύρωμα του χάσματος των γενεών. Ακούστε τον Παύλο: «Κι εμείς σας φέρνουμε το χαρμόσυνο άγγελμα, ότι την υπόσχεση που έδωσε ο Θεός στους πατέρες, την πραγματοποίησε σ' εμάς τους απογόνους τους, με το να αναστήσει, τον Ιησού, όπως είναι γραμμένο και στον δεύτερο ψαλμό: υιός μου ει συ, εγώ σήμερά σε γέννησα».

Είναι τα λόγια που θα σκεφτόταν ίσως κι ο πατέρας της παραβολής, καθώς αγκαλιάζει τον άσωτο γιο του, νικητή και σοφό. Λέει ένας Αμερικάνος ψυχοθεραπευτής: «Δεν χρειάζεται να αξίζεις την αγάπη της μητέρας σου. Πρέπει όμως ν' αξίζεις την αγάπη του πατέρα σου». Γιος δεν γεννιέσαι. Γίνεσαι. Η υιοθεσία είναι συνάντηση δύο ελεύθερων όντων. Αυτή η ελευθερία πρέπει να αντικαταστήσει το πνεύμα της δουλείας και της καταπιεστικής εξάρτησης.

Ας θυμηθούμε λίγο την παραβολή του ασώτου. Τι τρέχει σ' εκείνο το σπίτι; Κάποια στιγμή ο πατέρας χάνει και τα δύο του παιδιά. Και οι δύο βλέπουν στο πρόσωπό του την εξουσία που τους αρνιέται τη ζωή. Τα δύο αδέλφια δεν διαφέρουν.

Δούλοι αισθάνονται. Μόνο που αντιδρούν διαφορετικά. Ο μικρός, μόλις γεννιέται μέσα του χάσμα, δεν ανέχεται και δεν κατανοεί ένα σπίτι όπου όλα είναι κοινά. Ζητάει να γίνει ιδιοκτήτης και το τονίζει για να μην αισθάνεται πως χρωστάει. Βλέπει ότι είναι εξαρτημένος, γυμνός. Το αρνείται όμως και φεύγει μακριά από αυτή την αλήθεια.

Νομίζει, ή θέλει να νομίζει, πως η εξάρτησή του ταυτίζεται με την εξουσία του πατέρα του. Στην ξενιτειά θα μάθει, πως η γύμνια είναι δική του. Μόνο που στο σπίτι του ποτέ ο πατέρας του δεν τον άφησε να ντραπεί, ούτε η παρουσία του έθιγε την αξιοπρέπειά του. Ενώ έξω είναι ένα «τίποτα». Και τον εαυτό του βλέπει και την αλήθεια αυτή συνειδητοποιεί.

Αλλά έχει να θυμάται και ένα Θεό «πράο και ταπεινό τή καρδιά», που ποτέ δεν ντύθηκε τον μανδύα της εξουσίας. Δεν θύμωσε την ώρα του χωρισμού (ίσως μόνο να δάκρυσε), κι έτσι πάντα η καρδιά του ήταν έτοιμη να δεχτεί την επιστροφή. Ο μεγάλος γιος όμως δεν έφτασε ποτέ σ' αυτήν την επιστροφή. Θα μείνει για πάντα ξένος στο ίδιο του το σπίτι. Ο μικρός έφυγε δούλος και γύρισε γιος. Πίσω τον περίμενε ο Πατέρας-φίλος, ο Πατέρας-σύντροφος, ο Πατέρας-αδελφός.

Ο άσωτος δεν έχει πια εχθρό και δεν χρειάζεται να το παίζει ήρωας. Κι ο πατέρας του δεν θριαμβολογεί, γιατί έχει μάτια μόνο να τον καμαρώνει. Το «υιός» δεν είναι πλέον κάτι το βιολογικά μοιραίο, μα κάτι το ελεύθερα επιλεγμένο, κατόρθωμα και των δύο, γεγονός ικανό να τους πλημμυρίσει χαρά και υπερηφάνεια.

Συγχρόνως όμως ο γιος είναι έτοιμος να γίνει και αυτός πατέρας. Δεν κινδυνεύει να γεννήσει γιους διεκδικητές. Λέει ο ίδιος ψυχοθεραπευτής: «Ο κάθε ηλίθιος μπορεί πολύ εύκολα να κάνει ένα παιδί. Είναι όμως δύσκολο για κάποιον να είναι πατέρας». Αυτός όμως, που όπως ο άσωτος δέχτηκε ότι θεός δεν είναι κι ότι δεν είναι ντροπή να οφείλει κάπου την ύπαρξή του, έχει μετατρέψει το σύμπλεγμα κατωτερότητας σε ευγνωμοσύνη και είναι σε θέση να αποχωριστεί και το δικό του παιδί, χωρίς να προσβληθεί, μα και να το υποδεχτεί ξανά με απέραντη τρυφερότητα, ανώτερη από κάθε θεολογική ανάλυση. «Και επειδή είσθε γιοι», λέει ο Παύλος, «...ο Θεός έστειλε στις καρδιές σας το Πνεύμα του Γιου του, που κράζει "Αββά, ο Πατήρ"». Δηλαδή, σα να λέμε Μπαμπά μου, Θεούλη μου. Τόσο τρυφερή είναι η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, έτσι του μιλάει και ο Χριστός το βράδυ της Γεθσημανή.

Είναι πολύ σημαντικό να δεχτούμε πως είμαστε όντα καθ' ομοίωσιν, δηλαδή, ό,τι κι αν γίνει,

κυνηγάμε να μοιάσουμε σε κάτι. Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε ότι κάποιος ήρωας θα καθορίσει τις επιλογές μας. Στον κόσμο που ζούμε, οι ήρωες ούτε χαϊδεύουν, ούτε κλαίνε, ούτε συμπονούν. Μόνο κατακτούν. Η Εκκλησία είναι ένα σχολείο σχέσεως παιδιών μ' έναν πατέρα απύθμενης ταπείνωσης και νικητή κάθε μορφής εξουσίας.

Όσο κρατιέται ζωντανή αυτή η εικόνα του Θεού, κρατιέται ζωντανό το όραμα μιας βασιλείας με πολίτες που έχουν μάθει να ανήκουν και να αγωνίζονται για σκοπούς και όνειρα, που ξεπερνούν τα μικρά και στενά ατομικά τους όρια, το ψέμα και τον πανικό, ότι η ζωή είναι ένα *εργό εξουσίας*.

Για να προσγειωθούμε όμως λίγο, ας ξέρουμε ότι τα παιδιά είναι είδος εν ανεπάρκεια και μοιραία είδος εν ανεπάρκεια είναι και οι καλοί πατεράδες. Συμβαίνει στα σπίτια, συμβαίνει στην Εκκλησία, συμβαίνει οπουδήποτε. Ο πειρασμός μη νομίζετε ότι καταλαβαίνει από ετικέτες χώρου, ούτε καν από την ετικέτα «εκκλησία». Καραδοκεί να μετατρέψει την οποιαδήποτε σχέση, ακόμη και την πιο... «πνευματική», σε σχέση εξουσίας.

Καλό είναι όμως να θυμόμαστε ότι δυνατότερη κι από την πιο πικρή «πατρική» προδοσία στη ζωή αυτή στέκει η προσευχή «μη εισενέγκεις ημάς εις πειρασμόν» προς τον Πατέρα πατέρων και υιών και μητέρων και θυγατέρων. Τι Του ζητάμε εκείνη την ώρα; Να μην επιτρέψει ποτέ να Τον δούμε αντίπαλο και να μην επιτρέψει ποτέ να ξεχάσουμε να Τον φωνάζουμε «Μπαμπάκα».

Μόνον ο Θεός γνωρίζει πόσοι έχασαν το πρόσωπο του επουράνιου Πατέρα εξαιτίας λαθών και αστοχιών κάποιων επίγειων πατέρων. Πόσοι και πόσες δεν αναζήτησαν την... ωριμότητα και τη χειραφέτησή τους μέσα από τη ρήξη με τους προπάτορές τους. Ορφανές γενιές ορφάνεψαν τις επόμενες, μπλεγμένες στο παιχνίδι των ισορροπιών ανάμεσα στις αρχές και τη σχέση, στο δέον και το συναίσθημα, στην εξουσία και την τρυφερότητα. Οδυνηρές πορείες σε δρόμους αδιέξοδους, στρωμένους με τις καλύτερες των προθέσεων.

Όποιος όμως συμφιλιώθηκε με τον Θεό-Πατέρα της θυσίας και της αποδοχής του ως παιδιού του Θεού, κράτησε και για το δικό του παιδί ανοιχτό τον δρόμο της συνάντησης με τον Πατέρα όλων μας και ξαναβρήκε και ο ίδιος τον άγγελο των παιδιάστικων χρόνων του, ώριμος πλέον να αποδεχθεί το δώρο της ζωής, έτοιμος όμως να γεννήσει και να αναθρέψει υιούς και θυγατέρες με συνείδηση των ορίων τους, με αξιοπρέπεια και λεβεντιά, πολίτες της επερχόμενης Βασιλείας.

Από τον συλλογικό τόμο «Οικογένεια σε κρίση», εκδ. Ακρίτας 2009.

πηγή: [Αντίφωνο](#)